ÇINARALTI

Sayı : 59

Kuruş 15

MİLLİYET DERGİLERİ

AYLIK FİKİR VE SANAT MECMUASI

BU SAYIDAKİLER:

atürk ..... Orhan Seyfi Orhon
z Avrupalı mıyız ? ..... Peyami Safa
yadlarına dair ..... Hüseyin Namık Orkun
lmabahçe (şiir) ..... Edip Ayel
burnu - Conkbayırı (şiir) ..... Süreyya Endik
har kokusu (şiir) ..... Leman Çiçekdağ
şvet ..... Mustafa Hakkı Akansel
atürk'ün portresi (şiir) ..... Dündar Akünal
Buldan için (şiir) ..... Halim Yağcıoğlu
Uludağ ve çocukları ..... R. Yalgın
Yangı (şiir) ..... Selâhattin Ertürk
Seçme sözler .....
...hiden Üsküdara ..... Barkın
Bir ...reddüdün romanı (Tenkid) ..... Vecdi Bürün
Mehmetçik, bekliyorlar (şiir) ..... Recep Hayri Bilemedik
Göç (milli roman) ..... Yusuf Ziya Ortaç
Seçme güzel şiirler — Konuşmalar

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

29

İLKTEŞRİN

Bütün milletin talihini güldüren Türkün bu en büyük bayramında bir MİLLÎ PİYANGO ile siz de talihinizi deneyiniz

Güzel Büyük Anneler

Genç ve Taze görünmek için Bu basit ve Kolay usulü tecrübe ediniz.

Saf ve hazmettirilmiş süt kr
ması ve zeytin yağı, diğer gizl
cevherlerle karıştırılarak beyaz
renkte (yağsız) Tokalon kreminin
istihzarında yirmi senedenberi
kullanılmakta olan meşhur for-
müle ithal edilmiştir. Bu krem,
cildinizi serian besler ve gençleş-
tirir. Tenin çizgi ve buruşukluk
larını ve gayri saf maddelerini g
derir ve cildi tazeleştirir ve nef
bir koku ile tâtir eder. Fazla iz
ların neşvünemasına sebebiyet ve
mez. Malûmdur ki Fransız kadın
ları bugün bir kaç sene evvelk
lerine nazaran umumiyetle da
güzeldirler. Mütehassıslar bun
sebebini Tokalon kreminin va
istimaline atfediyorlar. Aylık sa
tışı hemen bir milyonu bulmakt
dır. Siz de bugünden itibaren b
kremi kullanmağa başlayınız v
her sabah daha güzel görününüz
Tokalon kreminin müsmir netice
leri garantilidir. Aksi takdird
paranız iade edilir.

T. İŞ BANKASI

Küçük Tasarruf Hesapları

1942 İKRAMİYE PLÂNI

KEŞİDELER : 2 Şubat, 4 Mayıs, 3 Ağustos,

2 İkinciteşrin tarihlerinde yapılır.

1942 İKRAMİYELERİ

1	adet	2000	Liralık	= 2000 — Lira
3	»	1000	»	= 3000.— »
2	»	750	»	= 1500.— »
3	»	500	»	= 1500.— »
10	»	250	»	= 2500.— »
40	»	100	»	= 4000.— »
50	»	50	»	= 2500.— »
200	»	25	»	= 5000.— »
200	»	10	»	= 2000.— »

Türkiye İş Bankasına para yatırmakla yalnız para biriktirmiş ve faiz almış olmaz, aynı zamanda talihinizi de denemiş olursunuz.

Türkiye Cumhuriyeti

Ziraat Bankası

Kuruluş tarihi: 1888. — Sermayesi: 100,000,000 Türk lirası. Şube ve ajans adedi: 265.

Ziraî ve ticarî her nevi banka muameleleri.

Para biriktirenlere 28.800 lira ikramiye veriyor

Ziraat Bankasında kumbaralı ve ihbarsız tasarruf hesaplarında en az 50 lirası bulunanlara senede 4 defa çekilecek kur'a ile aşağıdaki plâna göre ikramiyeler dağıtılacaktır.

4	adet	1,000	liralık	4,000 lira	100	adet	50 liralık 5,000 lira
4	»	500	»	2,000 »	120	»	40 » 4,800 »
4	»	250	»	1.000 »			
40	»	100	»	4,000 »	160	»	20 » 3,200 »

DİKKAT: Hesaplarındaki para bir sene içinde 50 liradan aşağı düşmiyenlere ikramiye çıktığı takdirde % 20 fazlasile verilecektir

Kuralar senede 4 defa 11 Eylûl, 11 Birinciteşrin, 11 Mart ve 11 Haziran tarihinde çekilecektir.

ADEMİ İKTİDAR VE BELGEVŞEKLİĞİNE KARŞI

FORTOBİN

S. ve İ. MUAVENET VEKÂLETİNİN RUHSATINI HAİZDİR

HER ECZANEDE BULUNUR POSTA KUTUSU 228

REÇETE İLE SATILIR

GRİPİN

Nevralji, kırıklık ve bütün ağrılarınızı derhal keser. İcabında üç kaşe alınabilir.

Taklitlerinden sakınınız

Sahibi ve Neşriyat Müdürü: ORHAN SEYFİ ORHON

Basıldığı yer: Cumhuriyet Matbaası — İstanbul

Millî Şefimizin Türk milletine hitabı

Cumhurreisimiz, Milli Şefimiz
İSMET İNÖNÜ

Reisicümhurumuz İsmet İnönü geçen pazar günü Büyük Millet Meclisinin dördüncü intihap yılını senelik nutuklarile açtılar. Yekpare bir vecize olan bu nutuktan, milli direktifler halinde her zaman hatırlanması gereken bazı parçaları alıyoruz:

«Aziz arkadaşlarım;

Dünya harbi bu yıl da kanlı şekillerile memleketleri yakıp yıkmakta devam etti. Şehirler ve cephe gerilerinin silâhsız halk yığınları, her tarafta, ateş içinde kaldılar. İnsanlık öldürmekten başka usul tanımıyan bir acınacak istikamete, gittikçe daha ziyade saplanmış bulunuyor. Bu halleri insan olarak ve millet olarak seyrederken büyük ıstırap duyuyoruz. Bütün küreyi kaplamış olan harbin şimdiye kadar olan inkişafı neticesi olarak yer yüzünde bir tarafın hâkimiyetine dayanan bir siyaset yapısının kalamıyacağı veya kurulamıyacağı anlaşılmağa başlanmıştır denilebilir.

Milletlerin, küçük büyük, hepsi için yer yüzünde istiklâl ve haysiyetle yaşamak imkânı sabit olacaktır. Bizim milletlerarası siyasette daima esas prensipimiz olmuş olan bu gayenin, en insafsız mücadelelerden sonra olsun, kabul edilmesinden büyük sevinç duyacağız.»

Millî Şef, geçen bir sene zarfındaki çalışmalarımızın neticelerini anlattıktan sonra nutuklarına şöyle devam ettiler:

«Aziz arkadaşlarım;

Türkiyede millet hayatının gidişindeki çalışma ve ilerleme manzarası vatandaşların memleket ve millet selâmeti için her fedakârlığı kabul etmiş halleri, büyük ve kuvvetli bir milletin işaretleridir. Millet olarak hakiki görünüşümüz, bu gürbüz ve kuvvetli haldir. Ancak Büyük Millet Meclisinin ehemmiyetle dikkatini celbetmek isterim ki patladığı gündenberi dünya harbine, memleketimiz en ziyade bugün yaklaşmıştır. Hakiki kuvvetlerimizi, sağlam vaziyetimizi bulandırıp gölgelendiren bir mânevi telâş ve ıstırap havası, bugün vatanımızın üzerinde esmektedir. Böyle haller, bir milleti hastalıklı ve zayıf gösterirler. Hastalıklı millet bünyeleri haricî tehlikeleri süratle üzerlerine çekerler. Bu sebeple bir gün bilmediğimiz bir istikametten ve bilmediğimiz bahaneler altında vatanımızın taarruza maruz kalması ihtimalini Büyük Millet Meclisinin ciddi olarak göz önünde tutması icabeder.»

Bundan sonra «şuursuz bir ticaret havası içinde haklı sebepleri çok aşan pahalılığa» temas ederek dediler ki:

«Bizim gördüğümüz en tehlikeli hastalık, iki senedenberi cemiyetimiz içinde Cumhuriyet hükûmetlerini muvaffak etmemek için estirilmiş olan zehirli havadır. Bu zamanda hiç bir memlekette ağır mahzurları olmıyan bir tedbir tılsımı yoktur. Milletlerin sıkıntılara maruz olmaları çaresizdir. Bu devirler, harbe girmiş veya girmemiş memleketlerin hiç birisi için, engin kazançların bulunmaz fırsatları değildirler. Istırabı azaltmak, millet tahammülünü arttırmak, muharebe dışında kalmak ve muharebeye girilirse şerefle ve selâmetle çıkmak için tek çare, resmî vazife sahiplerine ve en başında Cumhuriyet hükûmetine candan yardım etmektir. Bütün eksiklerile beraber en iyi neticeler ancak hükûmet tedbirlerinin dikkatli olarak yürü mesile elde edilebilirler. Acı ile hatır yız ki milletin iaşe işlerini tanzim etmek lunda Cumhuriyet hükûmetlerinin tikleri gayretlere, iki senedenberi, cem miz tarafından hiç yardım edilmemiştir. bugün ilk hallolunacak mesele, umumi havasının elde edilmesidir. Bulanık za bir daha ele geçmez fırsat sayan eski takçı çiftlik ağası, ve elinden gelse te ettiğimiz havayı ticaret metaı yapmağa tenen gözü doymaz vurguncu tüccar, ve tün bu sıkıntıları politika ihtirasları büyük fırsat sanan ve hangi yabancı tin hesabına çalıştığı belli olmıyan bir politikacı, büyük bir milletin bütün hü küstah bir surette kundak koymağa maktadırlar. Üç beş yüz kişiyi geçmiye insanların vatana karşı aşikâr olan larını gidermek yolu elbette vardır. ve millete sövmek, milletin nefsine ve l metine güvenini zehirlemek iktidarını seye vermemeliyiz. Ticaretin ve iktısadi liyetlerin serbestliğini bahane ederek soymak hakkını hiç kimseye, hiç bir ye tanımamalıyız. Hırslı politikacıların, let iradesi üstünde dahili ve haricî bir set yürütmelerine asla müsaade etm yiz.»

Ve nihayet nutuklarını bitirirken güzel sözleri ilâve ettiler:

«Tarihte büyük meseleler hallet milletin evlâtlarıyız. Kendimize, mil güvenimiz her vaziyette en isabetli te bulacağımıza güvenimiz, her zar fazla ve kuvvetlidir.»

Konuşmalar

Sayın bay Arif Yasıl:

— Alâkanızı, sevginizi candan sevgiler ve teşekkürlerle karşılarız. Yazınızdaki çok doğru fikirlere sık sık yazılarımızla iştirâk ettiğimizi görmüşsünüzdür. Fakat müsaadenizle, bu makalenin bu şekilde neşrini şimdilik muvafık görmüyoruz. Bizi sevindiren duygularınızın devamını dileriz.

Bay Cahit Öney'e:

— Çoban isimli hikâyeniz çok romantik. Hikâye olmaktan ziyade bir mensur şiir. Kurtların parçaladığı Çoban Recebin ortada sadece kavalının kalması belki şiir bakımından güzel sayılabilir. Fakat hikâye olarak değil. Hikâyede hayat, karakter, hareket, pisikoloji ve cazibe lâzım. Düşündüğümüzü açık söylediğimiz için bize gücenmeyin!

Bay Ercüment Yelmen'e:

— Doğru bir yol bulmuşsunuz: Okum ve istifade etmek. Karneci'nin (Dost kaz mak ve insanların üzerinde tesir yapn isimli güzel kitabı sizi teshir etmiş. Ü sizliklerinizi yenerek harekete gelmek c retini vermiş. Yalnız bir şeyi de unutman Sabır ve çalışmada devam da lâzım. Bir kitap okuduktan sonra eserler yazılabil ğini zannetmek hatadır. Yazı, büyük stok ister. Bunu hazırlamıya, biriktir başlamalı. Bizde hiç bir zaman kıyme kapalı kalmaz. Meydan boş, rekabet a Yalnız olgunluk haline gelmeden evvel, y mıya başlamak insanı muvaffakıyetsiz hiç değilse kültürsüz, zayif bir muharrir mıya sürükler. Okumak ve çalışmakta rediniz. Yazmak fırsatı her zaman önü çıkar, korkmayın, bu fırsatı kaçırmaz Gönderdiğiniz (Erişmek Emeli) isimli şimdilik, çok güzel bir mektep vazifesidir.

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 59 — Cumartesi 7 İkinciteşrin 1942

İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınar Yayınevi. No. 47

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Telefon : 22129 — Fiatı: 15 Krs. — Cilt : 3

Atatürk

Yazan : **Orhan Seyfi ORHON**

Bir fikir mübeşşiri olanları ölüm yok edemez. Hattâ asıl hayatları ölümlerinden sonra başlar. Uzviyetlerinin tortusu bu toprağa karışınca mutlak bir varlığa kavuşurlar. Yokolmak tehlikesi ancak bizim gibi fâniler içindir. Onlar, zaman ölçüsünün dışında yaşarlar.

Atatürk te bunlardan biriydi. Hayatı eserine kalbolunca maddî varlığın mesafelerini aştı. Türk milletinin hayatına karıştı. Bunun için onu her zaman içimizde buluyoruz.

Atatürk'e bugün eskisinden daha yakınız. Çünkü onu doğrudan doğruya kendi varlığımızda hissediyoruz. Gördüğümüz, düşündüğümüz, teneffüs ettiğimiz şeylerin içinde... Onun bir parçası olmanın bu yakınlığı, Atatürk'ü daha iyi anlamak imkânını veriyor. Artık hiç tereddüt etmeden, şaşırmadan yolunda yürüyebiliriz. Hiç bir siyasî nüfuza hacet kalmadan, her türlü teşkilâtın dışında duyduğumuz millî bir ideal kuvveti bizi izinde yürütmektedir. Onun, istediğini biliyoruz. Atatürk eserine son şeklini verip ona cansız bir put gibi tapınmak için bırakmadı. Bize millî vazifeler verdi. Yaşatmak, büyültmek, güzelleştirmek ve Türk milleti gayesine ulaşıncıya kadar çalışmak vazifeleri...

Gönlümüzdeki Atatürk sevgisi bunun için heyecanını hiç kaybetmedi ve yine bunun için o da her ideal gibi sonsuzdur!

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 760, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için:
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

Biz Avrupalı mıyız ?

Yazan : **Peyami SAFA**

Bir makale başlığı halinde bu suali ikinci defa soruyorum. Bu tekrar bir şüphe ifade etmez. Bazı Avrupa mecmualarında bizim Avrupalı bir millet olup olmadığımızı araştıran yazılara hâlâ tesadüf ettiğimiz için, kıta şuurumuzu belirten bu suali tekrarlamakta fayda vardır.

Tarihe, coğrafyaya, ekonomiye, politikaya, hukuka, kültür hayatımıza ve inkılâbımıza soralım: Biz Avrupalı mıyız?

Tarihimizin son beş yüz yılından alacağımız cevap müspettir. Daha öncelerini saymasak bile İstanbulun fethinden beri Türk milletinin yayıldığı üç kıta içinde fatihlerimizin rüyalarını en çok dolduran, Avrupadır. İstilâ devirlerinde yüzünü Garba dönen ve gözünü Tuna boylarından ötelere kadar diken Türk milleti asırlarca bu rüyayı taşımış, Avrupanın ortasına kadar dayanmış, Cenup doğuda hükümran olmuştur.

Burada coğrafya, tarihin istediği bütün vesikaları bize verir, Balkanlar asırlarca Türktür. Balkan Harbini ve geçen dünya harbini kaybetmemize rağmen Trakyada kalmaktaki ısrarımız, Avrupa kıtasına coğrafi bağlılığımızı hayata bağlılığımız derecesinde ehemmiyetli gördüğümüz içindir. Avrupadan çıkarılmış bir Türkiye, kökleri topraktan sökülmüş bir ağaç gibi devrilir ve kurur.

Paul Gentizon «Ankara 1942» serlevhalı son makalesinde bizim Avrupalı olduğumuzu teyit için şöyle yazmaktadır: «Ne Avrupa Türkiyeye, ne de Türkiye Avrupaya lâkayt kalabilir. Bizim kıtamız şimdiye kadar ona yeniden doğuşunun bütün unsurlarını vermiştir. Bugünkü harp de Türkiyenin Avrupaya geniş ölçüde muhtaç olduğunu ispat etti: Almanya ile, Macaristanla, İsveçle, İsviçre ile, Romanya ile, Finlandiya ile ve daha diğer Avrupa devletlerile yaptığı iktısadî anlaşmalar bunu gösterir. Makine, manifatura eşyası, ilâç, yedek parçası, kâğıt, sellüloz ilh... Türkiyeye Avrupadan geliyor. Politikası ve kültürü ile olduğu kadar ekonomisile de Türkiye Avrupa kıtasına mensuptur. Hayatî menfaatlerini en kârlı bir şekilde ancak Avrupa ile temas ve mübadeleleri sayesinde inkişaf ettirebilir. Harpten evvel Türkiye mahsullerinin ekserisi Avrupada sarfediliyordu. İstikbalde de böyle olacaktır. O halde Türkiye ileride Avrupanın muhtemel teşkilâtlanmasında rol almalıdır.»

İsviçreli muharririn dediği gibi siyaset ve kültür bakımından da Avrupalıyız. Muahedelerimizin ve dostluklarımızın çoğu Avrupa devletleriledir. Hiç bir Asya, hiç bir Afrika ve hiç bir Amerika devletinin Avrupa ile

Okuyucularımıza :

ÇINARALTI neşriyatı

◆ ◆

Pek yakında !

Çınaraltı; okuyucuları için bir neşriyat proğramı hazırlıyor. Millî kültür bakımından çok değerli bulduğumuz edebî; ilmî eserleri neşre başlayacağız.

◆ ◆

Çınaraltı neşriyatı

için hazırladığımız eserlerin isimlerini yakında okuyucularımıza bildireceğiz.

Türkiye kadar sıkı iktısadî ve siyasî münasebetleri olmamıştır. Kültürümüze gelince, medrese ıskolâstiğile ilgimizi kesmeğe başladığımız gündenberi aramızda Avrupa metodunu kötüleyen kalmamış gibidir. Bunun cihana şamil bir düşünce sistemi olduğunu biliyoruz. Hattâ Avrupa kültürünü benimsemekte bazı ifratlara bile düştük. Millî kıymet hükümlerini temsil etmesi lâzım gelen hukukî mevzuatımız ve kanunlarımız bile Avrupalılarınkinden aynen tercüme edildi, sonraları birçok tadillere uğradı.

Bilhassa Tanzimattan sonra Türkiyeye bir Avrupalılık şuuru gi şüphe yoktur; fakat güzidelerin fasında bu kıta şuuru millet şu baskın çıktı. Hâlâ bu iki şuur a sıkışık duruyoruz. Türk olmak palı olmağa, Avrupalı olmak T mağa engelmiş gibi bir terkip i si içindeyiz. İnkılâbımız bütün tereddütleri göküp attı; fakat reddütlerimizi tamamile kaldır Sadece giyim kuşam Avrupalısı ğumuz iddia edilemez. Büyük halkında birçok hislerin de Av laştığında şüphe yoktur. Bilha tetik zevk Avrupayı hiç yadırga arıyor ve içine çekiyor: Giyim, yapı, şiir, resim, heykel, tiyat güzellik modelini Avrupadan yor.

Keşke bu daha az böyle da Avrupadan zevk yerine ve evvel metot ve teşkilât kafası seydik.... Biliyorum ki bu, üst bir makale dileğidir. Kıtalar deniyetler arasındaki tesir alış leri kontenjan listelerine sığ tetik zevkin sihrinden ve cazib gelen bir kolaylığı vardır. Ru tahlile muhtaç olmadan topy bir anda kavrar. Fakat Avrupa dunu anlamak bir boyunbağı beğenmek kadar kolay değ rada daha çetin ve uzun bir zih liyesi, tarihî bir cehit lüzumu gösterir. Estetikten ilme ve doğru gittikçe şekillerin h fikir cevherlerine doğru göz bir derinleşme peyda olmaktad rupayı bir deniz farzedersek den onun sathında yüzdüğümü lece izah etmek belki mümki

Ne olursa olsun biz, ya rafî delâlete bakarak bu deniz bir ayağımızı soktuğumuza memeliyiz. Bütün gövdemizl içindeyiz ve halis muhlis Av Onun sathında kalırsak millî k mizi kaybederiz. Ne kadar fa rupalı olursak o kadar fazla T bileceğimize inanalım. Bu der dalarız, yahut onun sathında çırpına boğuluruz.

Peyami

Soyadlarına dair

Yazan:
Hüseyin Namık ORKUN

Türkler aristokrat bir milletti. Asalete son derece ehemmiyet vermekte idiler. On- arasında Avrupanın kont, baron gibi unvanlarına tekabül eden ünvanlar vardı. i Türklerde bir **Tarkanlık** rütbesi var- ki bu rütbe kıraldan daha küçük olan siyetlere hakan tarafından verilir. Bu ütbeyi ihraz edenler hanın huzuruna izin madan girebilir ve bir takım imtiyazlara ip olur. Vergi vermez ve dokuz nesil ev- da bu ünvanı taşır. Daha sonraları bu tbe ortadan kalkınca **tarhan** sözü sadece lzade mânasına kullanılmıştır.

Yine asılzade mânasına olarak kullanı- **alpagut** sözü de vardır. Uygurcada kah- man mânasına gelen bu söz anlaşılan rpierde yararlık, kahramanlık gösterenle- verilirdi. Sonraları bu kelime asılzade nasına kullanılmıştır; fakat ayni zaman- kelimenin mânası vergi verendir. Demek yor ki **tarkan**'lar asılzade ve vergi ver- nler, **alpagut**'lar asılzade ve vergi ve- erdir.

Çok eski devirlerden itibaren Osmanlı- kadar her memuriyet ve sınıf halkın an ve rütbelerinin muayyen olduğunu ekteyiz.

Asalete birinci derecede ehemmiyet ve- Türkler evlenmek hususunda da küfve dikkat ederlerdi. Çin tarihleri Göktürk ümdarlarının hangi aileden kız alabile- yazmaktadır. Türk hakanı kendisini hükümdarı ile aynı derecede gördüğü Çin prenseslerile de evlenirdi. Şayet ailesile küfüv olmıyan bir kız ile ev- bundan doğan çocuk — asil olmadığı — tahta çıkamazdı. Her hükümdarlıkta ven bir hanedan efradı tahta çıkar ve erde âdet olduğu için baba ocağı en k çocuğa kaldığından tahta da o geçer- Osmanlıların ilk zamanlarında da bu âdet devam ettirilmiş, sonra terkedil-

Hanedan efradının erkek âzası **tegin** prens, kadın âzası ise **konçuy** yani es ünvanını taşırdı.

Hanedan arasında olduğu gibi bütün di_ tabakalarda da evlenmek hususunda e dikkat edilirdi. Her Türk ceddini iyi dedelerinin isimlerini daha küçük yaş- ezberlerdi. Hele yedi ceddini bilmemek derece ayıptı. Her asilin, her eski aile- adları malûm ve maruftu. Bu adları ve nesepleri ihtiyarlar bildikleri gibi arı bunları ezberliyen ve bilen şahıs- da ortaya çıkmıştır. Asyada bu nesep- ri bilenler bugün dahi mevcuttur.

Ailelerin böyle maruf olmasından dolayı a aile adlarını isimlerile birlikte söy- erdi. Bunu herkes bildiği için isimle söylemeğe lüzum yoktu.

Anadolumuza gelince: Burada soyadla- rının başa gelip ....oğlu tarzında kullanıl- dığını görmekteyiz. Ben de ana tarafından Serçeoğlu, baba tarafından Fındıkoğluyum. Bundan başka bir de Anadoluda **gil** ekinin kullanıldığını görmekteyiz. Bu ek eski Türk- çede fiillerde kullanılır. Eski Türk yazıtla- rından bilhassa Tonyukuk yazıtında (satır 34) **kagu edgüti urgıl** yani ateş kulelerini iyice tahkim et ibaresinde bu eki görüyoruz. Eski Osmanlı metinlerinde de bu ek tama- mile aynı mahiyette olarak kullanılmıştır. Fakat Anadoluda kullanılan gil bundan baş- ka bir mahiyettedir. Anadilden derlemelerde bu sözün Cenubi Anadoluda aile, familya mânasına kullanıldığı yazılmış ise de veri- len misaller bu mânayı sarih bir surette tut- mamaktadır. Ahmetgile gittik demek Ah- metlere gittik demektir. Burada -ler'in ma- hiyeti ne ise gil'in rolü de aynıdır. Ben bu ekin tam sarih bir surette soyadı olarak kullanıldığını bilmiyorum. Meselâ Serçeoğlu Namık yerine Serçegil Namık denildiğini işitmedim.

Bu bahsi bitirmezden evvel şu noktayı

(Sonu 13 üncü sahifede)

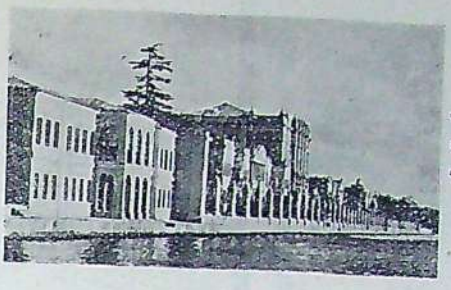

Dolmabahçe

Sönmüş her ışık kubbenin altında kederden
Gülmez o hayâl ufka bakıp pencerelerden.

Hiç bir cama vurmaz o kızıl dalgalı saçlar,
Yaprakları düşmüş düşünür yorgun ağaçlar...

Yollarda çakıllar bile sızlar adım atsan
Kuşlar konacak avcuna hâlsiz.. el uzatsan!

Küsmüş gibi her şey eleminden güne, fecre
Bir zindana benzer güneşin battığı höcre.

Sâhil boyunun dar kapısından girecek çok
Mermer sarayın ön kapısından çıkan er yok.

Bilmiş gibi içlerdeki ye'sin nedir aslı
Rıhtımdaki ıslak kara taşlar bile yaslı!

Öksüz mü saray, hasta mı yol, içli mi bahçe?
Mâtem mi tutar gökte bulut, daldaki serçe?

Ay yıldızı aldık ta senin üstüne sardık
Ey dertli saray! Kâbe mi oldun bize artık!

Dehlizlere girsek ve bağırsak: ATA! GÂZÎ!
Bir ses gelecektir bize eyvâh: o da mâzî!

Edip AYEL

MİLLİYETÇİ BERGİLER

Arıburnu - Conkbayırı (*)

Ben çelikle imanın boğuştuğu bu yerde
Bir şan dolu tarihi çevirdim yaprak yaprak;
Daha iyi anladım niçin başım göklerde
Ve neden geziyorum yeryüzünde alnı ak!

İşte yıllarca önce şu şahlanmış yamaca
Alaca karanlıkta çıkan çarpmış başını;
Şarapneller ölümden bir kucak açа açа
Bu diyarın taramış toprağını, taşını.

İşte göğüs göğüse vuruşmadan çekinen
Bir düşmanın açtığı yer altı dehlizleri;
Nihayet gök yüzünden bir belâ gibi inen
Mermilerin, yıllarca, silinmiyen izleri!

Atatürkün tarihe doğru yolu gösteren
Erkek sesi burada enginleri aşıyor;
Vatan için, şan için, namus için can veren
Mehmetlerin hayali önümde dolaşıyor.

Ben çelikle imanın boğuştuğu bu yerde
Bir şan dolu tarihi çevirdim yaprak yaprak;
Daha iyi anladım niçin başım göklerde
Ve neden geziyorum yer yüzünde alnı ak?.

Süreyya ENDİK

(*) Şehitliklere yapılan bir ziyaret münasebetile.

Bahar kokusu

Güneşten pırıltılar.. sulardan pırıltılar
Kayan yıldızlar gibi avucuma aktılar
Yalağından pınarın.

Yapraksız ağaçlarla parçalanan mavilik..
Parça parça ufuklar, dumanlar koyu, silik
Kafesinde çınarın.

Bacasında buğular uzak beyaz evlerin.
Çıplak ayaklarımda ürperen toprak serin,
Islak ve çimensizdi.

Arzu susuz; ümit genç ve hâtıralar zinde.
Kanattan daireler, göğün maviliğinde
Hülyalarımı çizdi..

Leman ÇİÇEKDAĞI

Rüşvet

Yazan: Dr. Mustaf

Bundan evvelki yazıda, (para) nın milletlerarası münasebetlerdeki rolünden bahsetmiştim. Bu yazıda da Osmanlı devleti içinde paranın, (rüşvet) in oynamış olduğu rolden bahsedeceğim. Bu hususta rehberim, maruf Hammerin Almanca olarak yazdığı (Osmanlı devleti tarihi) nin Fransızca Hellert tarafından tercümesi olacaktır.

Aşağıdaki satırlarda da göreceğiniz gibi, (rüşvet) in Osmanlı tarihinde pek mühim bir yeri vardır. Fakat, bunun yalnız Osmanlı devletine ait bir çirkinlik olduğunu sanmak katiyen yanlıştır: Nerede insanlar varsa orada hırs, tamah, zenginlik iştahı vardır. Sonra, bir nokta daha bu yazıda dikkatinize çarpacaktır: O da Osmanlı tarihinde, bu hususta mühim yer tutanların çoğunun Türk ırkından olmayışlarıdır.

***

1574 tarihlerine doğru, ahlâk fesadı, Osmanlı devletinin iliklerine kadar işlemişti. Şemsi paşa, üçüncü sultan Muradın nedimi idi. Şair, sohbeti hoş, nükte saçan bir zât idi. Müverrih Âliden naklen, Hammer, şöyle bir vaka (olay) yazıyor: (Bir gün, tarihçi Âli, sarayda, Kâhya Beyin (Dahiliye Vekili) odasında bulunuyormuş. Şemsi paşa, padişahın dairesinden gelmiş ve memnun bir çehre ile, Kâhya Beye şöyle söylemiş: — Bugün, nihayet, (Kızılahmetli) veya öteki ismile (İsfendiyar oğulları) hanedanının intikamını Osman oğullarından aldım. (Kendisi Kızılahmetli sülâlesindendi). Osman oğulları Kızılahmetli sülâlesini yoketmişti. Ben de, Osman oğulları devletinin batmasını hazırladım.

İhtiyar Kâhya, ciddî ve sert bir sesle sordu: — Bunu nasıl yaptın?

Şemsi paşa şu cevabı verdi: — Bizzat padişaha rüşvet aldırmak suretile. Doğrusu, ona hazırladığım yemlik de az değildir: Kırk bin altın! Bugünden itibaren, bizzat padişah rüşvet misali olacak ve rüşvet Osmanlı devletini batıracaktır. (Hammer tarihi, cilt: 7, s. 4-5).

***

(Serdarı ekrem Mustafa sadrâzam olamadı. (1580), çünkü, sadrâzamlığı para ile satınalmak tenezzülünde bulunmıyacağını alenen söylemişti) (7-100).

(Haznedar Hasan paşa, nadir görülür bir mürteşi (rüşvet alan) idi. Müthiş zengindi, azil ve serveti musadere olundu) (7-165).

(Mısır valisi İbrahim İstanbula döndü. Padişaha çok kıymetli hediyeler getirdi. Kanuni Sultan Süleymanın sadrâzamı İbrahimin Mısır dönüşünde, ve Sinan ve Mahmud paşalar tarafından Arabistan seferleri dönüşlerinde getirilmiş olan hediyele kat kat kıymetli idi: Bilhassa, elmaslar de pırıldıyan altından yapılmış bir getirdi. Yalnız, üzerinde elli bin düka a değerinde altın vardı. Hediyelerin hep milyon düka altını değerinde idi (7-17

(Padişah, İbrahime kızını verdi) 173).

(Sinan paşa, padişaha yüz bin altın di, ve .... sadrâzam oldu. 1589) (7-226

(Dönme Halil (Paggi) Ankonalı, hın bir kızı ile evlendi. Saraydakilere, kese akçe dağıttı) (7-279).

(Diyarbakır valisi İbrahim, halkatığı zulümler neticesinde edilen şikâyden yakasını kurtarmak için, padişaha yük hediyeler verdi) (7-280).

(Venedik dönmesi Çıgalızade, pa her sene büyük hediyeler verirdi) (7-

(Sinan, Yeniçeri ağası (baş kum Ferhadın idam fetvasını almak için, lâm Bostancızadeye otuz bin akça (1595), (7-301).

(Beş defa sadrâzam olan Sinanın navut) serveti: 20 çekmece dolusu ze 15 inci tesbih, 30 elmas roza, 20 miska tozu, altından 20 ibrik, bir satranç 7 adet, elmaslarla süslü, meşinden m lısı, elmaslarla süslü 16 eyer takımı, 34 gi, 32 kalkan, hepsi elmaslarla si tolga, 120 kuşak, 16 bilezik, 600 samu kakım kürk, 30 siyah tilki derisi, 107 işlemeli kumaş, 900 kürk, 61 çanak inci, 2 elmas gerdanlık, 2 elmaslı m incili eyer takımı, 600,000 altın (si linde), 2.900.000 gümüş akça. Rüste Nasuh paşalar dahi böyle büyük bir bırakmışlardı (ilâvem: bunlar dahi ğildi) (7-315).

(Damat İbrahim, Safiye Sultan dik dönmesi Baffa) nın adamlarına ziyafet çeker ve her ziyafette altı sarfederdi) (7-318).

(Hasan paşa, en geri vezirdi, anasına müthiş para verdi ve sadr du. (1597) (7-341).

(Palfi, Raab kalesini zaptetti. mutanı olan yeniçeri ağasını huzu tirdi. O, kör kütük sarhoştu. Üzerinc altın vardı. Palfi: Bu parayı neden muhafazası için harcamadın, diye ladı) (7-345).

(Sadrâzam Sinanın konağında levha asılı idi: (Laanallahü-rraşi teşi) yani: (Allah, rüşvet verene alana da lânet eder). Sonradan olunca, rüşvet almağa o kadar al bir gün gözü levhaya ilişince cam ve levhayı indirtmiş. Onun yerine

ANAHTAR : 2

V e t

Hakkı AKANSEL

tamaa zelle - Tamah eden zelil olur) levhasını astırmıştı) (7-427) notlarda).

(1603 Sipahilerin isyanında, âsiler, Kızlarağası Osmanın başını istediler: Çünkü, harem vasıtasile memurlukları satardı) (8-23).

(Üçüncü Sultan Mehmed devrinde, ulemanın terakkisini tanzim eden kanunlar kaldırıldı. Evvelce, bir suhta (tâlib), eğer medreselerden birinde kayıtlı değilse, yani, evvelce (danişmend) değilse (mülâzım) olamazdı. Sonraları, mülâzımlıklar para ile satılmağa başladı. Voyvodalar, subaşılar, on bin akçaya kadar mülâzımlıkları satın alırlardı. **Bu suretle tahsil görmeden, müderris veya kadı olmak mümkün oldu**) (8-47).

(Sadrâzam Nasuh paşa (Arnavut), gaddar, küstah, mürteşi idi. Sarayda baltacı ve nihayet padişaha damat oldu. Aç gözlü idi, hırsının hududu yoktu) (8-207).

(İnsanların hayatı onun gözünde hiçti. Para ve mevki hırsı gözlerini bürümüştü. Anadolu âsilerini cezalandırmak şöyle dursun onların ağalarına memurlukları satardı. **Bir memurluğu on defaya kadar sattığı olurdu**) (8-208).

(**Nasuh paşanın serveti**: inci dolu kaplar, bir milyon düka altını, altın ve gümüş kakmalı 18 kılıç, 50 bin altın değerinde elmaslı bir kılıç, İran ve Mısır halıları ve ipekli kumaşlarla dolu depolar, 40 çift som altından geniş özengi, 18,000 deve, 4.000 yük hayvanı, 6,000 öküz, 500,000 koyun. İşte, Nosuhun zulmünün irtişasının yemişleri!) (8 - 212).

(Kaptan güzel Ali paşa, Damat paşanın kendi aleyhinde entrikalar çevirdiğini haber alıyor, ona beş kese altın gönderiyor, padişaha da gayet muhteşem hediyeler veriyor, ve .... sadrâzam oluyor) (8-252).

Kaymakam Ekmekcizade öldü, yüz milyon akça serveti hazinece müsadere olundu (o vaktin bir akçası, şimdiki, en az bir lira). Sadrâzamlar, irtişasından ötürü, kendine düşman olurlardı, fakat, her defasında saraya pek çok para verdiğinden, yakasını kurtarırdı) (1620) (8-252).

İlâvem: Türkçe bir darbımesel vardır: (**Balık baştan kokar**). Halkı soyuyor, sadrâzamı azletmek istiyor, fakat, saraya dayanıyor, habasetine devam ediyor. Paul Fech isminde bir Fransızın (**Sultan Hâmidin Son Günleri**) isimli bir kitabı var, kitabın en başında, Türk darbımeseli diye (Balek başından kukar) cümlesi yazılı. Cümle bozuk, fakat fikir çok doğru, ve inhitat devri Osmanlı tarihine ait bir kitabın en başına konacak kadar derin!

(**Sadrâzam Güzel Ali**: Altın! Yalnız altın!. bu adamın Allahı idi. Ancak para getirenlere gülerdi. Kendisi de, hiç olmazsa iki ayda bir, padişaha müthiş hediyeler verirdi, bu suretle, padişahın büyük hırsı olan hasisliği tatmin ederdi) (1621) (8-268).

(**Sadrazam Dilâver paşa** (Hırvat), padişaha servetini takdim ile sadrâzam oldu) (8-285).

(Sadrâzam Mere Hüseyin (Arnavut), Mısırda, para biriktirmek için çeşit çeşit zulümler icadetti) (8-318).

(**Padişah Deli Mustafa devrinde, devlet geliri, 244 milyon akçadan 196 milyona düştü. Valiler ve kadılar, rüşvet almakta yarışa çıktılar. Memur miktarı pek fazlalaştı. Buna karşılık, Osmanlı ordusunun belli başlı bir kuvveti olan Akıncılar, 20 binden iki, üç bine indi**) (8-362).

(Defterdar Yahnikapan Abdülkerim paşa, hasisliği ve irtikâbı yüzünden Sipahileri isyan ettirdi. İdam olundu. Pek büyük bir serveti müsadere olundu) (1628) (9-63).

(Kiler ağası Mustafa defterdar oldu: İlk işi, vergileri mültezimlere vermek oldu, onlar da halkı soyup soğana çevirdiler) (1630) (9-159).

(Âsiler, dördüncü Murattan şu va'di aldılar: **Memurluklar parayla satılmıyacak, masumlar azlolunmıyacak**) (1632) (9-173).

(Ahmet Muid efendi, camide, dördüncü Muradın huzurunda, büyük bir cesaret ile, (iltimas) ve (rüşvet) aleyhinde şiddetli bir dil ile atıp tuttu) (9-312).

(1639 da defterdar Mahmud idam olundu: **Osmanlı maliyesinin en menfur adamıdır**) (9-374).

(Dördüncü Sultan Murad, Valilerin ve vergi toplayanların halkı soymalarının önünü aldı) (9-393).

(**Müftü** (şeyhislâm) Yahya efendi, kadılıkları 50.000 akçaya satardı (1641), (10-17).

(**Bu devirde (1640 tarihleri), memurluklar muntazaman satılırdı, bazan, bir memurluğa iki kişi aynı zamanda tayin olunurdu**) (10-26).

(Rumeli kazaskeri Muid efendi, sadrâzamdan, yetmiş kese akçaya şeyhislâmlığı satın aldı) (10-49).

(**Padişah, beylikleri, vezirlikleri parayla satardı. Derviş paşaya, Anadolu Beylerbeyliğini on bin kuruşa sattı, sonra yirmi bin daha istedi**) (10-131).

(**Sadrâzam, devlet idaresinde bir nevi eşkıyalık teşkilâtı yapmıştı**) (1648) (10-163).

(Asi Haydar oğlu, Anadolu Beylerbeyini esir etti: (**Bu payeyi otuz bin kuruşa satın aldın, fakat, sen, çok budalasın, onun için seni serbest bırakıyorum**) dedi. (1648) (10-221).

(Devamı 15 inci sahifededir)

Atatürk'ün portresi

Ardında devirler, önünde yüz yıllar,
Bir elinde tarih, birinde zafer var.

Yazıyor, ırkımın destânını bir bir
Elinde zafer bir kıvılcım kalemdir!

Bileyli iki göz, dikilmiş göklere
Sanki gökkubbeyi indirecek yere!..

Ruhunun alevi parlıyor dışında,
Efsaneleşiyor tarih bakışında..

Vakarlı bir alın; geçmişten kaç yaprak
Okur geleceği bir, bir açılarak...

Ben çizerken bugün O'nun portresini
Vahiy gibi duydum, ruhumda sesini..

Hızlandırmak için şahlanan duygumu
Her sabah, şafakla çizer O, ufkumu.

Titriyor benliğim, adını andıkça
Ruhum hafifliyor O'na tırmandıkça!..

Dündar AKÜNAL

Buldan için şiir

Salkım salkım koruk asmalarında,
Bir cennet bahçesi güzelim Buldan.
Ekmek ayvaları bahçelerinde,
Bir cennet bahçesi güzelim Buldan.

Çay önü dolaştım kavaklar boyu,
Soğuk soğuk içtim suları iyi,
Gönül başka ister bilmem ki neyi?
Bir cennet bahçesi güzelim Buldan.

Çarşaf çarşaf bulgur güne serilmiş,
Domates suları ermiş, karılmış,
Narlar dallarında yer yer yarılmış,
Bir cennet bahçesi güzelim Buldan.

İncedir, güzeldir Buldan bezleri,
Su gibi gönüle akar kızları,
Bulunmaz sultanda bile nazları,
Bir cennet bahçesi güzelim Buldan.

«Karlıkdüzü» çamlar zümrüt gibidir,
Buldan güzellerin, erin yeridir,
Dağından, çayına akan karıdır,
Bir cennet bahçesi güzelim Buldan.

Halim YAĞCIOĞLU

ULUDAĞ VE ÇOCUKLARI

BURSA

◆ ◆

Yazan :

Rıza YALGIN

◆ ◆

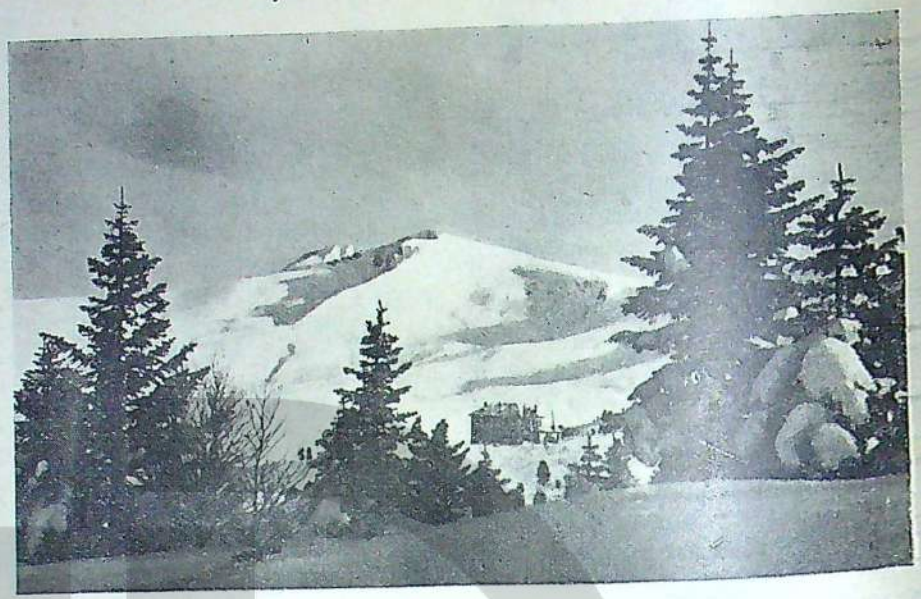

Uludağda Keşiş zirvesi ve zirvenin altında Uludağ oteli

1 — Dağ Akçaköyünde çeşme başı

Yurdumuzun kuzey batısında Bursayı Yeşil gölgeleri arasına sarmış olan Uludağ, bazan ak saçlı, bazan zümrüt bakışlı ve bazan da çok haşin ve can yakıcı bir dağdır.

Uludağın, göklere uzanan gürgen, kayın, meşe, çam, ve misk kokulu ıhlamur ormanları; zengin madenleri; ala balıklı gölleri; ahıdudularile (yabani çilek) kızarmış yamaçları insanı her mevsimde başka başka neşe ve sevinçlere garkeder.

Mısırlılar gürgeni çok olan bu dağın gürgene izafe ederek adına Misos demişler, sonraları ise Uludağ keşişlerinin çokluğundan Kaloyres (*) olmuş ve nihayet bu ada bir de Olimp kelimesi ilâve edilmiştir.

Asırlarca birçok büyük mâbetlere yurt olan Uludağ, meşhur Lidya hükümdarı Crazos'un oğlu Atis ile kıral Midas'ın yeğeni Adrest'in kanlı savaşlarına sahne olmuş ve bu savaş Atis'in ölümüne sebep olmuştur.

Elli yıl önce prens Macdonalt bu dağda kaybolmuş ve sürekli aramalara rağmen ayakkabıları bile bulunamamıştır (**). On beş sene evvel on sekiz yaşlarında bir Türk çocuğu da tıpkı Makdonalt gibi yine bu dağın meçhul bir girdabında yok olup unutulmuştur. Bunun için Uludağ güzel olduğu kadar da haşin ve korkunç bir dağdır.

Uludağın güney eteklerinde Orhane (Adranos) kazası vardır. Bu kaza (160) kö ile birlikte Uludağ mıntakasında bulu maktadır.

2 — Kusun [*] köyünde bulgur kurutan Emine kız

3 — Kusunlu çalışkan kız: Türkân Cö

Orhanelide yaşıyan köylerin adlı halkı hemen umumiyetle Türkmen'dir. sada bu Türkmenlere «Dağlı» adı verilir

Çok çalışkan olan ve ekmeğini ta topraktan çıkaran bu dağlıların şen, ş gürbüz çocuklarını insan seyrederken mefahir dolu hayallerile mestolur.

İsterseniz bu çocuklardan bir kaç sini şurada beraberce tetkik edelim:

1) Bu dağlılar arasında bir kız gördüm, köy çeşmesine merkebini sul

(*) Yunanca târiki dünya yani keşiştir.

(**) Bu vakayı İstanbulda antikacı Vehan gayet iyi hikâye eder.

[*] Evliya Çelebi Çukurovanın Karaisalı mıntakasına Kusun kazası der. Bu adda bir de Türkmen oymağı vardır.

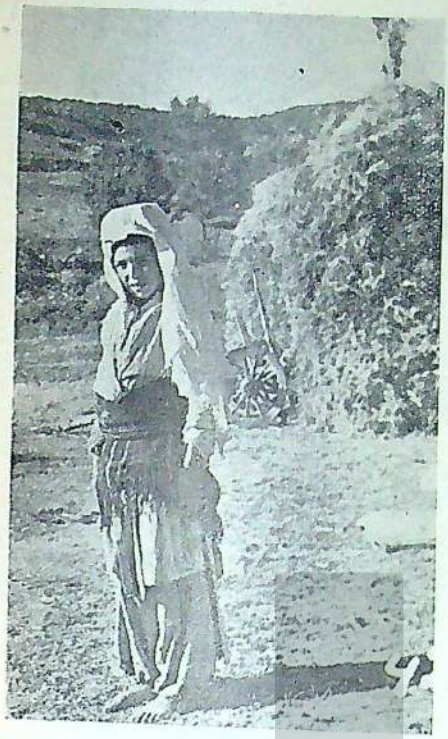

4 — Yurdun Söğütlü köyünde harman başında Durdu kız

ırmiş, boş dönmemek için sol eline su ümünü de alarak ana ve babasına soğuk ar suyu götürecektir.

2) Bu köylerde bir küçük Türkmen kızı rdüm. Bulgur sermiş, kurutuyor ve arasıra gura hücum eden kuşları kovalıyor, aile- yardım ediyor.

3) Kusun köyünde Türkân Cömert adın- bir kız gördüm. Babası İstanbullu, annesi köylüdür. Bu kız bütün gün belinde öre- si, elinde iğ durmadan yün ipliği büküyor. iyetindeki mevcudiyetini koruyor ve ai- e yardım ediyor.

4) Bir yürük kızı gördüm. Yalınayak ve

5 — Karabelen ormanında çoban Durmuş Gül

iş elbisesile harman yerinde kışlık mahsulünü bir an önce ambara atmak için sabahtan akşama kadar didinip çalışıyor, toprağın kızı olduğunu unutturmamağa uğraşıyordu.

5) Karabelen ormanları arasında bir çocuk gördüm: kendine yetecek sürüsüyle ve çok sadık köpeğile gece yarılarına kadar koyun otlatıyor.

Bu çoban bir çoban değil bugün vatanın bir ekonomi timsali imiş gibi kurularak bana: «Çobanlık kötü mü? Size yağı, sütü, yoğurdu, kaymağı biz veriyoruz» diyordu.

6) Çeki köyünde artık çocuklaşmış doksanlık bir ihtiyar kadın gördüm. Bu kadın hem anneleri tarlaya gitmiş torunlarının çocuklarını avutuyor ve hem de bir yandan kışlık çoraplara lâzım olacak ipliği büküyor

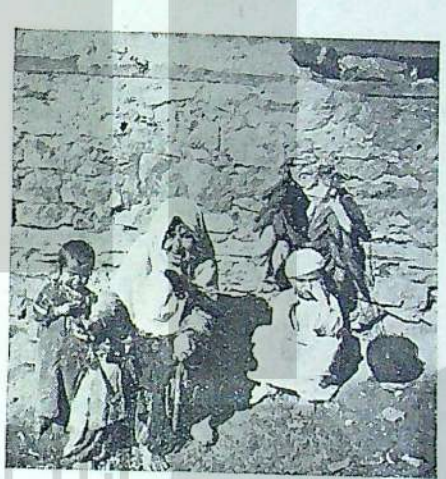

6 — Çeki köyünde doksan yaşında Havva ana

ve bir yandan da bana: Karakeçili ve Kızılkeçili obalarının folklorlarını anlatıyordu.

Bunların hepsi, benim karşımda dimdik duran birer muazzam heykel gibi, Türk milletini; öz ırkımızın dünyaya şan veren tarihini okuyorlardı.

Bunlar bana Türkün kanı yalnız cesaret ve civanmertlikle değil, ayni zamanda müthiş ve hummalı bir çalışkanlık ateşile de kaynadığını ispat ediyordu.

İşte Türkün iç yüzü, işte Türkün ta kendisi, işte Türkün öz kızları ve çocukları...

R. YALGIN

Yangı

Boyun büktüm orakta,
Gönül yaktım ocakta,
Uzaktayım, uzakta,
Yıllar geçti gelen yok.

Nerde Tanrıdağlarım?
Toprağa bel bağlarım,
Türklük için ağlarım,
Göz yaşımı silen yok.

Tanrım! Ne söyleyeyim?
Gönlümü eyleyeyim.
Bu ömrü neyleyeyim?
Ülkü için ölen yok.

Gelenedek bu yaşa,
Çarpıldım taştan taşa,
Dağları baştan başa,
Ferhat olup delen yok.

Taş toprağa karıldım,
İmanıma sarıldım.
Eşe dosta darıldım,
Bir derdimi bilen yok...

Selâhattin ERTÜRK

Seçme Sözler

★ Büyük adamlar büyük işlere büyük oldukları için girişirler; deliler ise onları kolay sandıkları için.

VAUVENARGUES

★ Âşık adam haddinden fazla sevimli görünmek istediği için hemen bütün âşıklar gülünçtür.

CHAMFORT

★ İnsan nasıl vücudunun ağırlığını hissetmezse kusurlarının da vücudundan bihaberdir.

SCHOPENHAUER

★ Can sıkıntısını âleme sokan tembelliktir.

LA BRUYERE

★ Dost kazanmanın yegâne çaresi bizzat iyi bir arkadaş olmıya çalışmaktır.

EMERSON

★ Kibirli olmasak başkalarının kibrinden bu kadar şikâyet eder miydik.

LA ROCHEFOUCAULD

DELHİDEN ÜSKÜDARA

Tefrika : 11 **Yazan : BARKIN**

Ahmetâbatta Mirzapur mahallesinde kibar yerli konakları

Aburaddan Ahmetâbada kadar âdi tirenle üç dört saatte gidiliyor. Tirende biraz uyudum ve sabalı karanlığında Ahmetâbada geldim. Ortalık daha karanlık. İstasyonda oturdum, bir kahvaltı ettim. Güneşin çıkmasını bekliyorum. Ahmetâbat şüphesiz Hindistanın en görülmeğe değer şehirlerinden biridir. Şehir 15 ve 16 ncı asırlarda büyük bir gelişme erişmiş ve içi ile etrafında 3 milyondan fazla nüfus barındırmış'ır. Bilhassa dokuma sanayii bakımından pek mühim bir merkezmiş. Ahmetâbat bu önemini bugün de muhafaza ediyor. Gerçi o zamanki gibi şehirde bir milyon nüfus yok ama yine bugün de bu şehirde sayısı 250,000 i geçen insan oturuyor. Bunların % 70 i Hindu, % 30 u müslümandır. 15,000 kadar da Canya varmış. Bunlar yukarıda da yazdığımız gibi şehrin zengin sınıfı olup para ticareti, tefecilik, mücevhercilik gibi işlerle meşguldürler. Aralarında milyonlara varan azim serve sahipleri bulunur.

Ahmetâbadın tarihi şöhrete malik olan eski sanatlarından altın ve gümüş işçiliği sırmalı kumaşlar, oymacılık, dantelâ ve ince kumaş dokumacılığı el'an revaçtadır. Bu işlerin nefasetine insan hayran olur. Bakır ve pirinç üzerine gayet nefis ve zarif işçilik yaparlar.

Şehir on dokuzuncu asrın başlarında İngiliz idaresine geçmiş ve Bombay riyasetinin bir vilâyeti olmuştur. Bundan sonra Avrupa sermayesi ile burada pamuklu mensucat sanayii kurulmuş ve fevkalâde bir inkişafa mazhar olmuştur. Şehirdeki hareketli kalabalık, dükkânların büyüklüğü ve çokluğu, motörlü vesaitin fazlalığı, istasyonun azameti buradaki iktısadi faaliyetin büyüklüğü hakkında ilk görene bile bir fikir verebilir.

Ahmetâbat Hindistanda geçen Türk tarihi ile çok alâkadar olan bir şehirdir. Hindistana Türkler ilk defa Gazneli Mahmut ile girmişlerdir. Fakat Mahmut Hindistana bir dolaşır, birçok para ve ganimet alır tekrar Gazneye dönerdi. Gazneli Mahmut böylece Hindistana 13 sefer yapmıştır. Mahmuttan sonra Hindistana inen Gorlu Şehabettin Mehmet oldu. Fakat Mehmet Derbendi olarak orada kaldı ve tekrar Efganistan Hezara dağlarına dönmedi. Gorlu Mehmet ölümü ile devleti dağıldı. Bundan sonra Hint tarihinde parlıyan ve büyük işler yapıp mühim eserler bırakan birçok Türk hükümdarları görüyoruz: İşte Aybey tarafından anılan Kutbeddin (1206), İltutmuş tarafından anılan Şemsettin (1220) [*], sonra Ba-

---

[*] Bu hükümdara eski müverrihler التمش İltemiş veya Altamış derler. Halbuki Arap yazısı ile التمش İltutmuş diye yazılır. bu isim sonradan bir ت nin düşmesi ile التمش İltimiş halinde yazılmağa başlanmıştır. (İltutmuş) eski bir Türk lâkap ve ünvanı olup Uygurlarda kullanılır ve bizim manlıcada Cihangir veya Kişvergir gibi kullanılan lâkap ve sıfatların tam Türkçesidir.

Acmerde bir cadde

Acmerde Dergâhı Şerif pazarı

Türklerinden Alâeddini Halci veya Kalci (1310), Tuğlak Şahları (1320 - 1413) ve en nihayet Babur Han oğullarının parlak saltanatı (1525 - 1850)!

Bunlardan Tuğlak Şahları zamanında Gücerat tarafında çıkan bir isyanı bastırmak için (Firuzşah Tuğlak), Ahmet isminde bir Türk generalini 14 üncü milât asrı sonlarında bu taraflara gönderiyor. Ahmet buralarda isyanı bastırmakla meşgul iken Aksak Timur Hindistana iner ve Tuğlak Hanlarının hükûmetini dağıtır. Bu suretle başsız kalan Ahmet bütün Raçpotana ve Gücerat eyaletlerinin sahibi olarak kalır ve 1411 de (Ahmet Şahı Gücera i) ünvanile is klâlini ilân eder.

Ahmet Şah Sabarmati nehrinin kenarındaki eski bir Hindu şehri olan Karnavati şehrini alır. Euraya sur çevirip kale yapar ve bugünkü Türkiyemizden büyük olan hükûmetinin merkezini burada kurar. O zamandanberi işte burası (Ahmetâbat = Ahmedin yaptığı şehir) diye anılmaktadır.

Türklerin şehir kurmak, medeniyet inkişaf ettirmek hususundaki keskin görüşlerini insanın takdir ve hayretle görmemesine imkân yoktur. Nerede bir şehir kurulmuşsa tarih boyunca inkişaf edip gitmiş, nerede bir kale yapılmışsa orası s ratejik bakımdan asırlarca ehemmiyetini muhafaza etmiştir. Türklerin Hindistandaki azametli mirasına konan İngilizler çok defa hiç bozmadan buldukları tertibi muhafaza etmişlerdir. Babürün torunu Ekber Han zamanında yapılan arazi kanunlarının el'an yürürlükte olması ve son defa Hindistan hükûmeti merkezinin Kalkütadan eski imparatorluk merkezi olan Delhiye nakli bunun en göze çarpan bir misâlidir.

Ahmetâbat bundan sonra seri ve azametli bir inkişafa mazhar olur. Nüfusu çoğalır, Basra körfezi yolile Yakınşarkın ticareti Hindistanın garp sahillerinden gelerek Ahmetâbatta muamele görmeğe başlar.

Şehirde muazzam inşaat yapılır. Camileri, sarayları, zafer kapıları, depoları ve kervansaraylarile kısa zamanda Ahmetâbat Şarkın ve Hindistanın belli başlı şehirlerinden biri haline gelir ve bu durumunu asırlarca muhafaza eder. Bilhassa Mahmut Şa Baykara (1459 - 1511) zamanında Ahmet âbat en zengin devirlerinden birini ya şamıştır. 1572 de Ahmet Şah sülâlesi çöke ve buraların idaresi Babür Han oğullarını yanlış olarak (Büyük Mogollar) denilen sal tanına geçer. Bununla beraber Ahmetâba Babür oğulları zamanında da ehemmiyetin kaybetmemiş, yalnız oldukça büyük bir dev letin merkezi olmaktan çıkmış ve eski par laklığı biraz gitmiştir.

Ahmetâbat bütün bu ihtişamlı hayatına rağmen Delhi ve Lahorda kaynaşan Türk kültür hayatından uzakta kalmış ve sanat

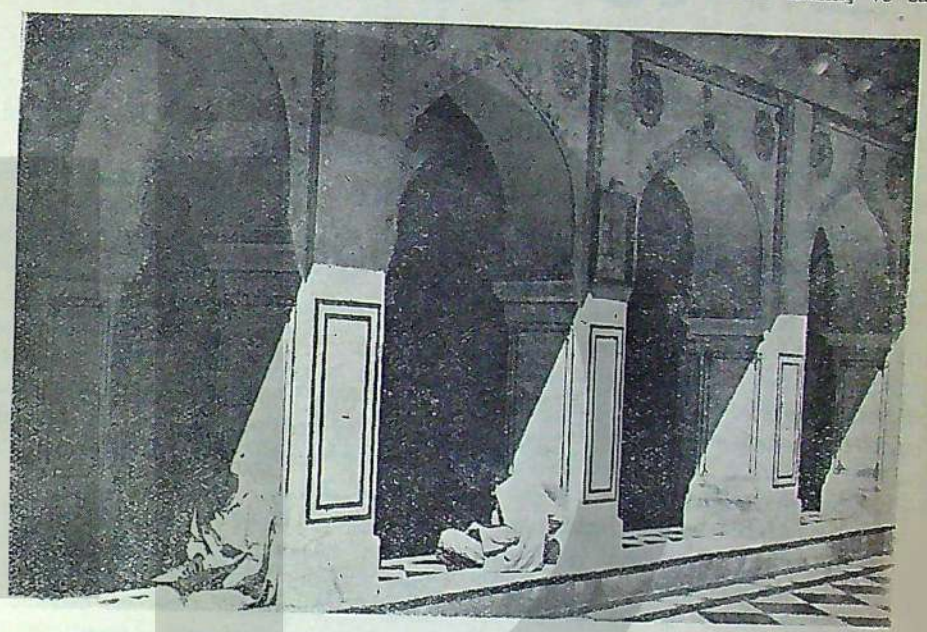

Dergâhı Şerifte Şah Cihan'ın camii

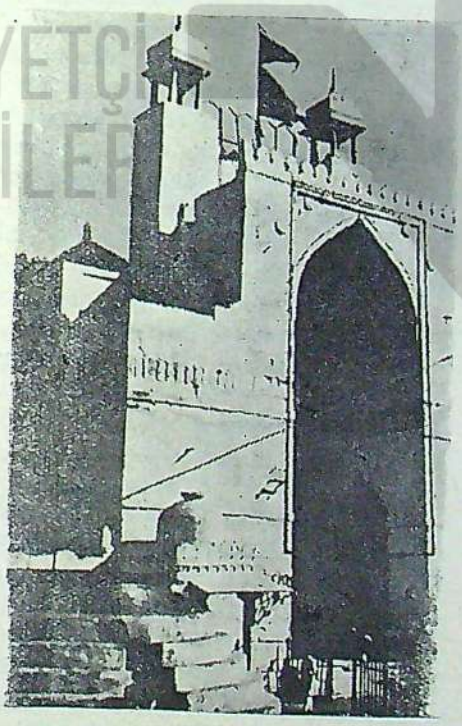

Acmerde Dergâhı Şerifte Alâî dervaze denilen kapı ve önündeki cesim imaret kazanı

ve içtimaiyatında Hindu tesiri hâkim bir h almıştır. Şehirdeki yapı eserleri Mont Abuda ve (Açal Gar) daki Canya mâbetlerinin bir örneği gibidir. Hükümdarlar şüphesiz Hindu sanatkârlar kullanmışlar ve onlar da kendilerine verilen talimat ve plânlara göre cami, medrese, saray vesair yapıları yapmışlarsa da bütün bu eserlerde Hindu ruhunu yaşatmışlardır.

Ahmetâbatta şehir ve sokak hayatı çok caziptir. Yerli kadınlar gözü alan kızıl, turuncu, mor gibi renkleri olan örtülere bürünürler. Karınları ve göğüsleri açıktır. Örtüleri omuzlarından aşağıya sallanır. Sokaklar, çarşılar gayet kalabalıktır. Şehir azametli camileri, kale burçları, cesim zafer kapılarile ihtişamlı bir tesir yapar. Şehrin ana caddelerinden biri üzerindeki Tin Dervaze (*) denilen cesim zafer kapısı bana eski Roma kapılarını hatırlattı. Tin dervaze şüphesiz ki bunlardan aşağı kalmaz ve ayni büyüklük hissinin mahsulüdür. İnşa tarihi 15 inci milât asrı başlangıcında olduğuna göre zamanının en azametli eserlerinden biri olsa gerek.

—Arkası var —

(*) Tin Dervaze üç kapı demektir. Hakikaten bunun da üç tane kemeri var.

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

Edebiyat ve San'at

Bir tereddüdün romanı

Yazan : Vecdi BÜRÜN

Dört beş sene evvel, İngilterede uzun müddet bulunmuş ve Oksfordda muvaffakıyetli bir imtihan vermiş olan bir dostum, Türk romancılarından bahsederken hiç birisinde üzerinde durulacak esaslı bir şey olmadığını söylemiş ve ilâve etmişti: Fakat hiç birisi derken bir tanesini ayırıyorum.

Ben, bir tanesinin kim olduğunu anlamak için merakla yüzüne bakarken, o benim hemen anlamamış olmama eseflendiğini her halinden belli ederek, bugün romandan ve roman sanatından anlıyanların Avrupa romancıları arasında tereddütsüz saydıkları ismi söylemişti: Peyami Safa!

Dostum, Peyami Safanın İngiliz romancısı A. Huxley'e çok benzediğini, her ikisinin arasında, dünyaya bakışta, dışı gören bir göz için değil, fakat içi görebilenler için, âdeta bir ortaklığın şüphesiz olduğunu da evvelki fikirlerine eklemişti. O zamanlar A. Huxley'in bir romanını, Crome Yellow'unu okumuştum. Bu romandan bildiklerimle Peyami Safanın romanlarından anladıklarımı karşılaştırdım. A. Huxley'i tamamile bilmediğim için, arkadaşımın bulduğu ortaklık derecesindeki benzeyişi bulamıyacağım pek tabii idi.

Sonraları, A. Huxley'i okudukça, hele onun biyografisine dikkat edince, bu iki romancının yalnız dünya meselelerine bakışta kalmıyan, ailelerine ve ailelerinin temelleri olan büyük babalarına, babalarına ve amcalarına kadar varan bir benzerliğe rastladım. Burada küçük bir farkı işaret etmem lâzım: Her iki aile, kendi meratibi silsileleri ve sistemleri içinde bazı rol değişmelerine uğrıyarak ayni vazifeyi yapıyorlar: Darwin'e karşı cüppeli iskolâstik kafasile hücum eden bir papaza, (Papaz efendi, sizin gibi müteredddi bir insan olmaktansa, mütekâmil bir maymun olmakla iftihar ederim.) diyen A. Huxley'in büyük babası Thomas Huxley'i, ve Abdülhamidin istibdadına karşı Türkiyeyi yerinden sarsacak kadar şiddetle isyan eden ve bu istibdatla mücadele edenler arasında tek şehit, Peyami Safanın babası, en korkunç isyan haykırışını ve en tatlı şiiri ayni ağızdan çıkaran o sadakat ve dostluk zamanlarının biz gençlerde, bugün bir misâl, ders veren, ümit veren bir misâl haysiyeti kazanan büyük İsmail Safayı düşünelim!

Peyami Safayı, (Türk romanının anatomisi) adlı eserimde sahifeler boyunca tetkik ettim. Başka türlü de yapılamaz. O, bir roman tefrikasının hacminde gözden geçirilip tüketilecek romancılara hiç benzemez. Onu tam anlatmak için kâinata karşı aldığı filozofik tavırdan tutunuz da kelime, mefhum, hayat, cemiyet, ve bunlarla alâkalı bütün her şeyi anlayışından ve bunların topyekûn anlaşmalarından bahsetmek lâzımdır.

Peyami Safanın roman anlayışı, onun kâinatı, imkânın en son hududunda bütün ifadelerini yekûnlaştıran, olanı bitenile kâinatı anlayışından farksızdır. Onda, neşvünemasının ilk ve kalın çizgisi olan bu üniversal roman görüşünün yirmisini henüz aşmışken yazdığı (Mahşer) de kımıldandığını ve kendisini tam bir mükemmelliğe kavuşturacak olan (9 uncu Hariciye Koğuşu), (Fatih-Harbiye) ve (Bir Tereddüdün Romanı) na doğru koşmağa başladığını görürüz.

(Mahşer), hakikaten bir mahşere dönmüş olan harpten henüz çıkmış dünyamızla memleketimize, en çok yakışan roman ismi değil mi? Ve romanda böyle; cemiyet, bütün bağların kopması, bütün âdetlerin, imanların tereddisile mahşere dönmüş; şahısların ruh manzaraları bütün nizamların dışına fırlamış halile mahşerlerin mahşeri.

(9 uncu Hariciye Koğuşu) hastalığın usta bir şuura kazandırdığı hassas, fakat her şeyi gören müstesna bir anlayışla ruhların otopsisi.

(Fatih-Harbiye), bizim çapımıza irca edilmiş bir âlemle hiç bir zaman tam bizim olamamış bir âlemin karşı karşıya getirildikleri harp meydanı, münakaşa masasıdır.

(Bir Tereddüdün Romanı) harp sonrası insanının dünyaya şamil iman kayıbının, ve şuursuz emeklemelerle selâmetini umduğu vehim ışıklara doğru ilerlemesinin romanıdır. Fakat, (Bir Tereddüdün Romanı), Avrupanın bütün düşünen kafalarını ümitsizlikten ayrı ayrı istikametlere yol aldıran ve bir nevi çeşitlilikle bir iman endividüalizmi meydana getiren iman buhranını çizmekle kalmıyor, gören gözler için (Bir Tereddüdün Romanı) vehim ışıklar arasında hakiki bir imanın ışığını da müjdeliyor.

Böyle yüksek bir dünya görüşünün sanatkâr bir sütle emzirdiği bir roman elbet teki son derece orijinal ve mükemmel olacaktır. Peyami Safa, bütün romanlarında olduğu gibi, bu romanile bizim orta hâ bir hikâyeciliği aşmamış olan romancılığımıza ve romanımıza dünya çapında kıymetler getirmektedir. Her sahifesinde rasladığımız her şeyi yerli yerinde egören ve hiç bir çizgisini değiştirmeden, zedelemeden satırlarına yerleştiren description, ancak 19 uncu asrın, T. Monn'ın burjuvazi asrı diye övdüğü hakikaten nadir insanların yetiştiği asrı daki üstatlara mahsus bir muvazene, bir nizam duygusunun harikulâde ve müşahhas bir örneğinden başka nedir? Bu kadar muvazeneli bir description'dan vazgeçeler hangi romancımız mâna, üslûp, eda ve gramer hatası yapmadan sekiz satırlık uzun bir cümle yapabilmiştir?

Peyami Safaya gelinceye kadar, böyle nadir bir roman kıymetine raslamadığımızı itiraf etmeliyiz.

Peyami Safanın Türk romanına kazandırdığı diğer bir kıymet de pisikolojik dinamizmayı bizim romana sokmasıdır. Ancak bu sayededir ki, şahısları hayatın zarurlerine, vakanın an an tekevvün eden bünyeliğine uyan bu zaruret ve tekevvünle uyma halinde davranışlar gösterebilen şahıslara, tam şahsiyet bütünleşmeler Türk romanı da kavuştu. Bazıları, pisikolojik dinamizmanın, Türk romanına ilk Peyami Safa tarafından getirildiğini kabul etmekle beraber, muharrirde, bu en esas unsurun daha ziyade tahlili bir şekilde tatbik edildiğini ileri sürerler. Biz bu fikirde değiliz; zira mütemadi tahlil, yahut tahlil şekilde tatbik edilen pisikolojik dinamizm vakayı öldürür. Yahut vaka tahlilin içinde parçalanır: Dostoiewski'de olduğu gibi. Fakat, Peyami Safa da tahlilde, tıpkı Dostoiewski gibi vakanın deruni kıvrıntılarını bulmak için fazla içe dalar ve modelin hâriçte bir modeli olarak için bütün ate

rını bir kâşif gibi birer birer yoklar. Bu içe dalış, bu tahlil, vakayı parçalayıp dağınık bir surette bırakmadığı nispette muvaffak olur. Peyami Safanın tahlildeki ısrarını, terkibi sağlam temeller üzerine oturtmak arzusundan geldiği için sağlam ve lüzumlu bir şey telâkki ediyoruz. Yalnız terkip, ne de olsa, yazılandan ziyade yazanın işaretini taşır. Stendhal'in kahramanı konuşurken ve dinlerken bunlar değil, dünyanın en zekî adamının konuştuğunu ve dinlediğini hissederiz.

Peyami Safanın roman inşasındaki hüneri de, onun bütüncü ve terkipçi kafa yapısından nasibini alarak her şeyi yerinde uzvî bir oluşun tabiî, zarurî ve mümkün, bütün karakteristiklerine sahiptir. Bunun içindir ki Peyami Safa, anlaşılması artistik ve entellektüel zorlukları ihtiva eden bir romancıdır. En basit bir hukuk eseri metninin bile, anlaşılmak için az çok bir kültür ve ihtisasa ihtiyaç hissettirdiği zamanımızda Peyami Safa gibi romancıların eserleri de kolaylıkla anlaşılamaz. Eğer onun eserleri kolaylıkla anlaşılsaydı, Türkçeleri bile doğru olmıyan, basit bir şeyi anlatırken bile baştan başa hatalarla dolu olan romanların derece aldığı, hattâ yanlışlıklarla dolu olmakta en ileri gideninin birincilik kazandığı bir müsabakaya bu eserler de sokularak jüri âzasına bir niyeroğlif dilsizliğile bakan o canım romanlara, bütün ötekilerle müsavilik muamelesi reva görülmezdi. Fakat, bu her yerde böyledir: İyi eserleri yazanlar da, anlıyanlar da az, ne kadar azdır.

Vecdi BÜRÜN

Soyadlarına dair...

(Baştarafı 5 inci sahifededir)

da kaydedelim ki Anadoluda soyadlarından sonra - lar, ler; - lılar, _ lıoğlu gibi sözler de getirilmektedir: Akkızlar, Bozalılar, Dumanlılar, Hamitlioğlu, Madenlioğlu gibi. Buradaki - li veya - lıların bir nispet eki olduğu göze çarpmaktadır. O halde mensup olduğu yer veya boy ismini de alıp ona bir - li, - lı ilâve etmek suretile soyadı yapıldığı anlaşılmaktadır.

Bir soyadının ne suretle alındığına misâl olmak üzere kendi aile adımın teşekkülünü izah edeyim: Rahmetli annem Karadeniz Ereğlisinden olup soyadları Serçeoğulları diye kütüklerde kayıtlıdır. Halbuki Ereğlide halk arasında soyadımız Kemikoğullarıdır. Bu adı şu suretle almıştık: Zannederim Sultan Aziz zamanında memlekete bir pehlivan gelmiş.. Bir cuma günü memleketin gençleri Beğ çayırında bütün memleket halkı huzurunda bu pehlivan ile güreşmeğe başlamış; fakat pehlivan Ereğli gençlerini birer birer yere vurunca büyük dedem «memleketin şerefi elden gidiyor.» diyerek derhal soyunup ortaya atılmış ve o şekilde güreşmiş ki pehlivanın bir kemiğini kırmış.. Bu hâdiseden sonra bizim aileye Kemikoğulları denilmiştir.

Hüseyin Namık ORKUN

Mehmetçik, bekliyorlar!

Hocam Türkçü şair
Orhan Seyfi ORHON'a

Düşmanla boğuşurken sınırlar boyunca dün,
Ayşen kağnı peşinden, koşuyordu yanına...
Gözlerinde erirken alev, alev gördüğün,
Lavlar damarlarından akıyordu kanına...

Aç bağrını Mehmedim! göster şanlı yaranı,
Çek kılıcı kınından, gürlesin sesin dağ! dağ!..
İlâh gibi görsünler, beklesinler varanı,
Öyle zafer yarat ki; tapsınlar sana çağ! çağ!..

Bir koluna yaslanmış, Türk Tunanın suyusun
Özleminle çağlıyor, göğsüne sine, sine...
Ülkünün sevgisini bütün gönüllere sun,
Bilmem kaç ayrı yılın ağrısı dine, dine...

Ne çıkar ak alnından, dökülsün mutlu kanın
Kızıl güller örülsün, göğsüne birer, birer..
Zafersiz geçmiyecek, geçmiyecek bir anın,
Ülküsüne koşanlar, güneşe bile girer...

Ateşlenmiş gücüne, tarihi saracaksın,
Yıkacaksın! arz denen, taş, toprak tortusunu
Bekliyor taştığın yer, oraya varacaksın,
Varacaksın! bekliyor; o yer Türk ordusunu!..

Recep Hayri BİLEMEDİK

SEÇME SÖZLER

★ Boşanma o kadar tabiî bir şeydir ki birçok evde her gece karı ile koca arasında yatıp durur.

CHAMFORT

★ Ölüm düşüncesi bize yaşamayı unutturmaktadır.

VAUVENARGUES

★ Renk vermeden bedbaht olmak: İşte en fena felâket budur.

CHUBERLİEZ

★ Ancak eser yaratanlar mes'uttur; diğerleri yeryüzünde dalgalanan gölgelerdir.

ROMAİN ROLLAND

Tefrika No. 27

Yazan : Yusuf Ziya ORTAÇ

Ne zaman elini sıksam, avucumda, ondan bir şey kaldı sanırım: Sıcak, yumuşak bir şey...

Aramızda iki sandalye boş bırakıp oturdum.

Gözlerinde, kadifeleşen bir şefkat, yüzüme bakıyordu.

— Hasta imişsiniz, dedi.

— Evet efendim..

Durdu, düşündü, tekrar yüzüme baktı:

— Geçmiş olsun..

— Teşekkür ederim efendim..

Sustuk.

Anlıyorum: Rıza Göktekin bey bana bir şeyler söylemek istiyordu. Fakat başındaki fikri, yüreğindeki duyguları bir türlü kelime yapamıyan bir adamla konuşmak kolay değildi...

Camdan sızan mart güneşinin çiyinlerinin üstüne düşmüş koyu kahve bıyıkları, ortası bir tabanca yarasıyla çökmüş büyük alnı ile, bu adamı, ben de ayrı gözlerle seyrediyordum.

Bir aralık, yine bakışlarımız karşılaştı. Anladım, artık kafasındaki düşünce kararı olmuştu:

— Siz, dedi, muallimlik etseniz! Rıza Göktekin bey, böyle konuşmadaima: Önce kararı söyleyip sonra sebeplerini izah ederek! Bu sefer de böyle yaptı:

Millî duygu, millî dil duygusu... başlar. Bu hissi, mektep sıralarında vermek lâzım. Hece vezninin yerine aruz Türkçenin siz yapıcıları, bu yapının yayıcıları da olmalısınız!

Yüzüme baktı.

Büyük mürşidimizin emrini, minnetle gözlerle kabul ettim.

İzmit sultanisinde edebiyat muallimliği açıkmış.. Gider misiniz?

Giderim efendim..

Maarif Nazırına söyliyeyim..

Yalnız, benim askerliğim var..

Bu da askerliktir. İrfan ordusu için daha faydalı olursunuz!

Kapı açıldı, içeriye arkadaşlar girdiler.

İçimdeki büyük sevinci paylaşmak için A. Şemsettini dört gözle bekliyorum.

***

Kapıyı annem açtı.

Bu akşam, merdivenleri ağır ağır çıkan iskarpinlerime, Şehnazın, merdivenleri koşarak inen terlikleri karşıcı gelmiyor.

Onun tuttuğu lâmbanın ışığında yürümeğe ne kadar alışmıştım.

Oda, bomboş.

Müjdem, dudaklarımda kurumuş, annemin yüzüne bakıyorum.

— Yengen geldi bugün, diyor..

— Beraber mi gittiler?

— Evet..

Kendi kendime soyunuyorum.

Sofrada, yine ana oğul karşı karşıyayız.

Dalgın, üzüntülü görünmek, damat gururuma dokunuyor. Dudağımın ucunda yarı çarpık bir gülüş, sağ gözümü kırparak anneme soruyorum:

— Neye gitti acaba?..

— Bilir miyim oğlum?..

— Bana bir şey söylemeden.. Şaşılacak şey doğrusu!

Annemin, benimle başbaşa onları çekiştirmek hoşuna gidiyor:

— Sen o Gülter hanımı bilmezsin Nihat, diyor, sen o Gülter hanımı bilmezsin!

Yaşımdan yirmi yıl daha tecrübeli bir gülüşle otuz iki dişimi gösteriyorum:

— Gülter hanım da beni bilmez anne!

Annem o kadar sevindi ki, akşam namazını kılmayı unuttu!

Yatsı okunurken yatağıma girdim. Mart gecesinin ayazı içinde, yıldızlar, buz kırıkları gibi ışıldıyor.

Düşünüyorum:

— Niçin gitti bu Şehnaz?.. Niçin?..

İçimden bir ses cevap veriyor:

— İzmit sultanisi edebiyat muallimliğinin teklif edildiğini bilmediği için!

Gözlerimi yumuyor ve kendi sınıfta, ayağa kalkmış sıraların önünden geçerek kürsüye çıkarken görüğe çalışıyorum..

Hayır.. Gülter hanımın Şehri sürükleyen hayali, bana bu ilk de saadetini çok görüyor.

Fena bir gece geçiriyorum.

***

Yengem, koltuğunda kımıldamadan, beni dargın gözlerle karşıla Şehnaz meydanda yok. Karanfil Kal siyah bir gölge sessizliğile kapı ara ğından dışarı kayıyor.

Oturduğum sandalyeden etraf ürkek ürkek bakınıyorum: Yal pencereleri bile, bu sığıntı dama üzerine gözlerini hiddetle çevirmiş!

Yengemin, gizli bir öfke ile s lanan başı nihayet duruyor.

Karar vermiş gözlerle biribir ze bakıyoruz.

— Şaştım doğrusu Nihat b diyor, şaştım...

Sesi kaskatı.

— Ben de şaştım hanımefen diyorum, ben de şaştım...

Hayır.. Sesim o kadar toy ki, ha başlarken mağlûp olduğumu ar yorum!

Gülter yenge, gözlerinde, ar annemin görebileceği bir yılan ışı sile gülüyor:

— Yaaaa, memnun oldum leyse.. Demek siz de şaştınız!

Tekrar, bir müddet başı salla yor:

— Kızımı, kel ahretlikler g haftalarca yer döşeklerinde yatıra ğınızı, soğuk odalarda titreteceği mutfaklara sokup bulaşık yıkatacağı zı hiç ummazdım.. Yoksaaaa...

Ve başı tekrar sallanmıya ba yor.

— Arkası var —

Seçme, Güzel Şiirler

Akın

— Orhan Apaydın'a —

Sıyırdık kılıçları narayla gümüş kından,
Bin yıl sonra muzaffer geri döndük akından!

Atları rüzgâr gibi sürdük, bir gün geçtik Haliçten;
Kızıl yelelerini yıkadık o Meriçten.

O gün şaha kalktıktı rüzgâr gibi bin atlı,
Tarihi baştanbaşa geçiverdik kanatlı!

Uçan yağız atların terli boynuna yattık,
Soyumun kılıcını asırlarca oynattık.

Sıyırdık kılıçları narayla gümüş kından;
Dünyaya baş ağdirip geri döndük akından!..

Hüseyin AKALIN

Kaygu

Diken var gülden ayrı,
Ne edeyim ah gayrı?
Ateş var gülden ayrı,
Ne edeyim ah gayrı?

Âşık var ağlamayan,
Bağrını dağlamayan,
Gönül var çağlamayan,
Ne edeyim ah gayrı?

Ağaç var meyva vermez,
Dilek var sona ermez,
Felek var gün göstermez,
Ne edeyim ah gayrı?

Yeşil dağ var ormansız,
Yiğitler var imansız,
Kahramanlar dermansız,
Ne edeyim ah gayrı?

Selâhattin ERTÜRK

Türk gençliği

Kalbi imanla dolu, azmi, iradesi tam
Bu gençlik çığırında ilerleyecek Atam!..

Çıksa da karşısına derin, sarp uçurumlar,
Dönmiyecek bu gençlik: kalbinde Türk kanı var.

Bu asil kan gençliğe kuvvet verir, hız verir,
Kıpırdasa yerinden yanar dağlar devirir;

Geçilmez dağları yol, uzağı yakın yapar,
Türk gençliği Türklüğe, mukaddes yurda tapar.

Millet ve yurt uğruna bu zinde gençlik bugün,
Can verse bahtiyardır, harp; gençlik için düğün...

Korku bilmez toplanıp gelse de bütün cihan,
Karşı koyar yılmadan damarlarındaki kan

Akıp ta son damlası tükeninceye kadar...
Muzaffer olmak için gençliğin imanı var..

Milli Şefin emrinde gençlik seferber Aya,
Gençliğin kâbesidir, mihrakıdır Çankaya.

Gençlik kollarda kuvvet, nabızlarda vuran kan,
Feveranı asırlar sürüp gidecek volkan!..

Rıza BEŞER

Ayaşlı ve kiracıları

— Baştarafı 13 üncü sayfada —

sursuz ve öyle yerinde kullanıyor ki şahıslar bile şahsî haysiyetlerinden hiç bir şey kaybetmeden romancının tekniğe ve inşaya, yani tamamen dışla alâkalı tarafının da yardımcısı oluyorlar: Romancı, şahısları, onların mizaçları hakkında kaba çizgiler halinde Ayaşlının hizmetçisi Halidenin sözlerile takdim etmekle romana başlıyor; sabahleyin apartıman dairesinde geçen bu diyalog romanın taslak temelini teşkil eder; gerisi hâdiseleri yaşamasile ve duyduklarını kaydetmesile devam edip gidecektir. Romana geçirilmiyen hayatta, ferdin müdahalesi de böyle değil midir?

Yapı olarak Ayaşlı ve Kiracıları, okuyucuyu dikkatinden ve alâkasından hiç bir şey eksiltmeden sürükleyip götüren bir mükemmellik arzusu ve tahakkuku nizamında, bir yerine kusur bulunamıyacak kadar sanatkâr bir anlayış yaratmaktadır. Vakaların zincirlenmeleri, evvelki cümlenin, evvelki tahlilin, evvelki işaretin, sonradan gelen cümle, tahlil ve işaretle uzvî bir halde bütünleşmeleri, şahıs pisikolojilerinin tecrübî billûrlaşmaları bize orijinal ve büyük çapta bir fikir ve sanat adamı karşısında olduğumuzu ihtar eder.

Ayaşlı ve Kiracıları, bir defa okununca, her yeri aklından bir daha çıkmamacasına okuyucunun malı olan, böylece en aydınlık esaslarından en karanlık teferruata kadar kendini kabul ettiren nadir sanat eserlerindendir: Esas Faust'la gözcü Lyncéus, esas Macbethe'le dışarıdaki rüzgâr, esas Lyduxhka ile balkonda unutulan kıravat iğnesi gibi; esas Ayaşlının bütün kiracılarile, kahramanın, Selime gelince oturması için tuttuğu otel dairesinde bir odadan diğer odaya naklettiği yastıklar... Kendini böyle kabul ettiren bir esere mühim olduğu tasdik edilerek bakılmalıdır. Hayatta da hafızamıza oyulan hâdiseler en kuvvetlileri, en mühim olanlardır.

Ayaşlı ve Kiracıları muharriri, adını bu halis romanın üzerine M. Ş. harflerinin delâletile ancak dostlarının anlıyabilecekleri bir müphemlikle yazmış. Bazı sözüm ona romancıların romandan başka her şeye benzeyen matbualarına isimlerini kocaman harflerle yazdırdıkları, hattâ, gece de adları okunsun diye neredeyse bunları neon gazlarile aydınlatmağa kalkışacakları, ve reklâm yapmakta yeni dünyalılara bile parmak ısırttıkları bu devirde Ayaşlı ve Kiracılarının muharririnin bu hareketi sanatkâr iffetinden gelen bir örtünme duygusile izah edilince en ağır başlı mânalardan birile çerçevelenir.

Fakat, bir çokları gibi biz de Ayaşlı ve Kiracıları'nı kimin yazdığını biliyoruz; kendisine tebriklerimizi gönderirken ismini söylemek zorunda olduğumuz kıymetli sanatkâr ve devlet adamı Memduh Şevket Esendal'ın bu ifşamızı, romanında çok iyi tanıdığını gördüğümüz hüsnüniyet sahibi insanlara gösterdiği müsamaha ile karşılıyacağını umuyoruz.

Vecdi BÜRÜN

MİLLİYETÇİ DERGİLER